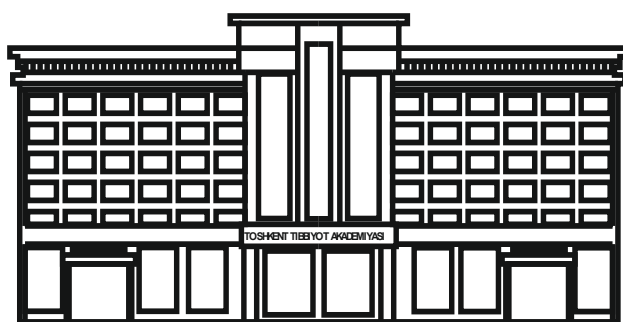

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ВАЗИРЛИГИ
ТОШКЕНТ ТИББИЁТ АКАДЕМИЯСИ

2022

2011 йилдан чиқа бошлаган

ТОШКЕНТ ТИББИЙОТ АКАДЕМИЯСИ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ТАШКЕНТСКОЙ МЕДИЦИНСКОЙ АКАДЕМИИ

**СБОРНИК ТЕЗИСОВ И ДОКЛАДОВ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ
К 100-ЛЕТИЮ ТАШКЕНТСКОЙ МЕДИЦИНСКОЙ АКАДЕМИИ**

Тошкент

Выпуск набран и сверстан на компьютерном издательском комплексе редакционно-издательского отдела Ташкентской медицинской академии

Начальник отдела: М. Н. Аслонов

Редактор русского текста : О.А. Козлова

Редактор узбекского текста: М.Г. Файзиева

Редактор английского текста: А.Х. Жураев

Компьютерная корректура: З.Т. Алюшева

Учредитель: Ташкентская медицинская академия

Издание зарегистрировано в Ташкентском Городском управлении печати и информации

Регистрационное свидетельство 02-00128

Журнал внесен в список, утвержденный приказом № 201/3 от 30 декабря 2013года

реестром ВАК в раздел медицинских наук

Рукописи, оформленные в соответствии

с прилагаемыми правилами, просим направлять

по адресу: 100109, Ташкент, ул. Фароби, 2,

Главный учебный корпус ТМА,

4-й этаж, комната 444.

Контактный телефон: 214 90 64

e-mail: rio-tma@mail.ru

rio@tma.uz

Формат 60x84 1/8. Усл. печ. л. 9,75.

Гарнитура «Cambria».

Тираж 150.

Цена договорная.

Отпечатано на ризографе редакционно-издательского отдела ТМА. 100109, Ташкент, ул. Фароби, 2.

Вестник ТМА 2022

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Главный редактор

проф. А.К. Шадманов

Заместитель главного редактора

проф. О.Р.Тешаев

Ответственный секретарь

проф. Ф.Х.Иноятова

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ

акад. Аляви А.Л.

проф. Билалов Э.Н.

проф. Гадаев А.Г.

акад. Каримов Ш.И.

проф. Комилов Х.П.

акад. Курбанов Р.Д.

проф. Мавлянов И.Р.

акад. Назыров Ф.Г.

проф. Нажмутдинова Д.К.

проф. Саломова Ф.И.

акад. Соатов Т.С.

проф. Ходжибеков М.Х.

проф. Шайхова Г.И.

проф. Жае Вук Чои

Члены редакционного совета

д.п.н. Абдуллаева Р.М. (Ташкент)

проф. Акилов Ф.О. (Ташкент)

проф. Аллаева М.Д. (Ташкент)

проф. Ахмедов Р.М. (Бухара)

проф. Гиясов З.А. (Ташкент)

проф. Ирискулов Б.У. (Ташкент)

проф. Каримов М.Ш. (Ташкент)

проф. Каюмов У.К. (Ташкент)

проф. Исраилов Р.И. (Ташкент)

проф. Охунов А.О. (Ташкент)

проф. Парпиева Н.Н. (Ташкент)

проф. Рахимбаева Г.С. (Ташкент) проф.

Ризамухамедова М.З. (Ташкент)

проф. Сабиров У.Ю. (Ташкент)

проф. Сабирова Р.А. (Ташкент)

проф. Халиков П.Х. (Ташкент)

проф. Хамраев А.А. (Ташкент)

проф. Холматова Б.Т. (Ташкент)

проф. Шагазатова Б.Х. (Ташкент)

Herald TMA 2022

EDITORIAL BOARD

Editor in chief

prof. A.K. Shadmanov

Deputy Chief Editor

prof. O.R.Teshaev

Responsible secretary

prof. F.Kh.Inoyatova

EDITORIAL TEAM

academician Alyavi A.L.

prof. Bilalov E.N.

prof. Gadaev A.G.

academician Karimov Sh.I.

prof. Komilov Kh. P.

academician Kurbanov R.D.

prof. Mavlyanov I.R.

academician Nazzyrov F.G.

prof. Najmutdinova D.K.

prof. Salomova F.I.

academician Soatov T.C.

prof. Khodjibekov M.X.

prof. Shaykhova G.I.

prof. Jae Wook Choi

EDITORIAL COUNCIL

DSc. Abdullaeva R.M.

prof. Akilov F.O. (Tashkent)

prof. Allaeva M.D. (Tashkent)

prof. Akhmedov R.M. (Bukhara)

prof. Giyasov Z.A. (Tashkent)

prof. Iriskulov B.U. (Tashkent)

prof. Karimov M.Sh. (Tashkent)

prof. Kayumov U.K. (Tashkent)

prof. Israilov R.I. (Tashkent)

prof. Okhunov A.A. (Tashkent)

prof. Parpieva N.N. (Tashkent)

prof. Rakhimbaeva G.S. (Tashkent)

prof. Rizamukhamedova M.Z. (Tashkent)

prof. Sabirov U.Y. (Tashkent)

prof. Sabirova R.A. (Tashkent)

prof. Khalikov P.Kh. (Tashkent)

prof. Khamraev A.A. (Tashkent)

prof. Kholmatova B.T. (Tashkent)

prof. Shagazatova B.X. (Tashkent)

*Journal edited and printed in the computer of Tashkent
Medical Academy editorial department*

Editorial board of Tashkent Medical Academy

Head of the department: M.N. Aslonov

Russian language editor: O.A. Kozlova

Uzbek language editor: M.G. Fayzieva

English language editor: A.X. Juraev

Corrector: Z.T. Alyusheva

Organizer: Tashkent Medical Academy

*Publication registered in editorial and information
department of Tashkent city*

Registered certificate 02-00128

*Journal approved and numbered under the order 201/3 from 30 of
December 2013 in Medical Sciences department OF SUPREME ATTESTATION*

COMMISSION

COMPLETED MANUSCRIPTS PLEASE SEND following address:

*2-Farobiy street, 4 floor room 444. Administration building of TMA.
Tashkent. 100109, Toshkent, ul. Farobi, 2, TMA bosh o'quv binosi, 4-qavat,
444-xona.*

Contact number: 71- 214 90 64

e-mail: rio-tma@mail.ru. rio@tma.uz

Format 60x84 1/8. Usl. printer. l. 9.75.

Listening means «Cambria».

Circulation 150.

Negotiable price

Printed in TMA editorial and publisher department risograph

2 Farobiy street, Tashkent, 100109.

OLIV TA'LIMDA SHAXSGA YO'NALTIRILGAN TA'LIM USULLARI, VOSITALARI VA SHAKLLARI

Mamatqulov B.M., Avezova G.S.

МЕТОДЫ, СРЕДСТВА И ФОРМЫ ЛИЧНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

Маматкулов Б.М., Аvezова Г.С.

METHODS, MEANS AND FORMS OF STUDENT-CENTERED EDUCATION IN HIGHER EDUCATION

Mazhmatkulov B.M., Avezova G.S.

Toshkent tibbiyot akademiyasi, Jamoat sog'lig'ini saqlash maktabi

Zamonaviy sharoitda ta'lim jarayonining barcha imkoniyatlariga ko'ra shaxsni rivojlantirish, ijtimoiylashtirish va unda mustaqil, tanqidiy, ijodiy fikrlash qobiliyatlarini tarbiyalashga yo'naltirilishi talab qilinmoqda. O'zida ana shu imkoniyatlarni namoyon eta olgan ta'lim shaxsga yo'naltirilgan ta'lim deb nomlanadi. Bu ta'lim o'qitish muhitining talaba imkoniyatlariga moslashtirilishini nazarda tutadi. Unga ko'ra ta'lim muhiti, pedagogik shart-sharoitlar, ta'lim hamda tarbiya jarayonini to'raligicha talabning shaxsiy imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish, qobiliyatini rivojlantirish, shaxs sifatida kamolotga yetishini ta'minlash, tafakkuri va dunyoqarashini boyitishni nazarda tutadi. Maqolada shaxsga yo'naltirilgan ta'lim afzalliklari, usullari, vositalari va shakllari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: shaxsga yo'naltirilgan ta'lim va uning turlari, ta'lim shakllari, innovatsion usullar, vositalar.

В современных условиях образовательный процесс обязан ориентироваться на развитие, социализацию личности и навыков самостоятельного, критического, творческого мышления. Образование, демонстрирующее эти способности, называется личностно-ориентированным обучением. Это включает в себя адаптацию учебной среды к способностям учащегося. Образовательная среда, педагогические условия, процесс обучения и воспитания в целом предполагают реализацию личностного потенциала учащегося, развитие способностей, обеспечивающих личностное развитие, обогащение мышления и мировоззрения. Описаны преимущества, методы, инструменты и формы личностно-ориентированного образования.

Ключевые слова. личностно-ориентированное образование и его виды, формы обучения, инновационные методы, инструменты.

In modern conditions, the educational process must focus on the development, socialization of the individual and the development of skills for independent, critical, creative thinking. Education that demonstrates these abilities is called learner-centered learning. This includes adapting the learning environment to the student's abilities. According to him, the educational environment, pedagogical conditions, the process of education and upbringing as a whole presuppose the realization of the student's personal potential, the development of abilities that ensure personal development, the enrichment of thinking and worldview. The article describes the advantages, methods, tools and forms of student-centered education.

Key words. student-centered education and its types, forms of education, innovative methods, tools.

Oliy ta'lim tizimida yuqori sifat va samaradorlikka erishish eng avvalo ta'lim jarayonining qanday tashkil etilganligi, o'quv-uslubiy ishlarning zamonaviy talablarga qay darajada javob bera olishi bilan baholanadi. Ta'lim tizimini doimo isloh etish, o'qitish usul va vositalarini takomillashtirish, ta'lim mazmunini boyitish bugungi kunning muhim talabidir. O'zbekiston respublikasi Prezidentining 2019 yilning 8 oktabridagi PFN^o5847-son "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmonida "....o'quv jarayonini bosqichma-bosqich kredit-modul tizimiga o'tkazish, ilg'or standartlarni joriy etish, jumladan, nazariy bilim olishga yo'naltirilgan ta'limdan amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga yo'naltirilgan ta'lim tizimiga bosqichma-bosqich o'tish ..." kabi vazifalar belgilangan.

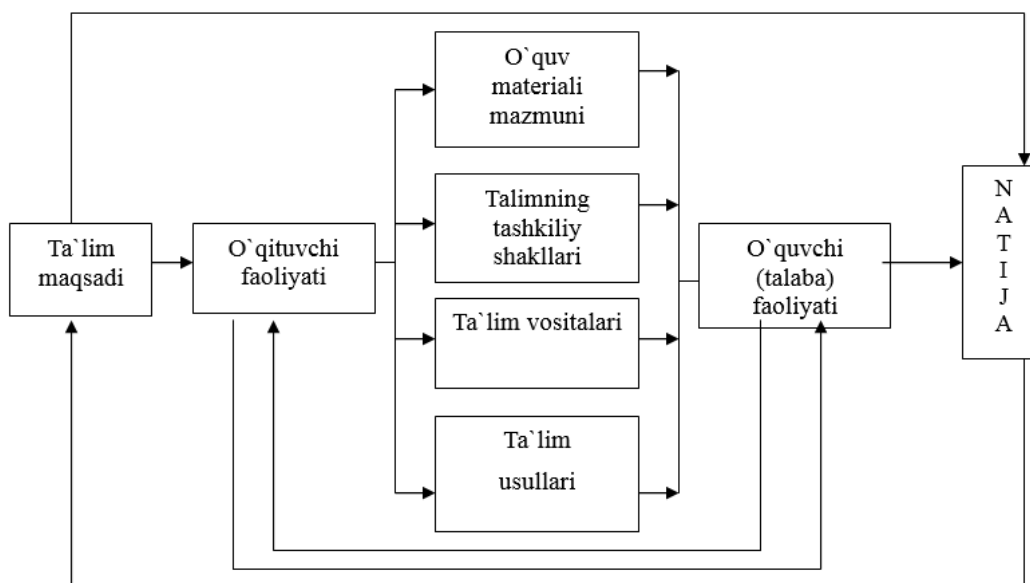
Ta'lim jarayoniga kredit modul tizimni joriy etishning asosiy talablaridan biri talaba (shaxs)ga yo'naltirilgan ta'limni tashkil etishdir. Bu ta'lim tizimi talabalarda mustaqil fikrlash, o'z bilimini boshqalar bilan ulashish, o'zi uchun o'zi qaror qabul qila olish salohiyatlarini shakllantirishga yo'naltiriladi.

Ta'lim jarayonini tashkil etish - ideal va amaliy pedagogik faoliyatning u yoki bu turini muvaffaqiyatli tashkil etish uchun zarur bo'lgan tashqi olamning muhim

ahamiyatli xossalari xususidagi axborotning o'zlashtirilishidir, bu o'z navbatida ta'lim usullarini va maqsadga muvofiq keladigan usullar va jarayonlarni to'g'ri tanlash va foydalanishga bog'liq (chizma) [5,7].

Ta'lim olish jarayoni insondagi motivlar bilan bevosita bog'liq bo'lib, uning mohiyati inson xulq-atvorining ichki barqarorligi, harakatga undovchi tushunchalari orqali ifodalanadi.

Motivatsiya xulq-atvorni psixologik va fiziologik boshqarishning dinamik jarayoni bo'lib, unga tashabbuskorlik, yo'nalganlik, tashkilotchilik, qo'llab-quvvatlash kiradi. Ta'lim jarayonida o'qish motivlari "nima uchun?", "nima-ga?", "qanday maqsad bilan?" kabi savollar asosida yuzaga keladi. Motivlar birinchidan, o'quv faoliyatiga undasa, ikkinchidan, maqsadga erishish uchun zarur yo'l va usullar tanlashga yordam beradi. Ta'lim maqsadlari - diagnostik, o'qish-o'qitish qayta ishlab chiqiladigan - takrorlanadigan bo'lishi uchun har bir maqsad erishiladigan bo'lishi lozim, ya'ni ta'lim maqsadi shunday ifodalanishi lozimki, unga erishilgani haqida aynan bir xil hukm chiqarish mumkin bo'lsin. Talabani o'rganish natijasini anglaydigan vazifalar oydinlashtirilgan o'quv maqsadlari deyiladi. Oydinlashtirilgan maqsadlar talabning kuzatish, o'lchash mumkin bo'lgan harakatlarini nazarda tutadi.

Chizma. Ta'lim jarayoni

An'anaviy ta'lim mazmuni ko'pincha, mavzular shaklida bo'lib, ulardan aniq bir xil ma'no anglatadigan o'quv maqsadlarini ajratib olish qiyin. O'quv vazifa (oydinlashtirilgan maqsad)larini ifodalashni osonlashtirish maqsadida talaba bilib, o'rganib olgan harakatlarni aks ettiradigan fe'llardan foydalanish tavsiya etiladi. Masalan, biladi (aniq faktni, qoidani), izohlaydi (sxema, grafik, diagrammani); chiqaradi (xulosani); qo'llaydi (tushunchani – yangi vaziyatda); namoyish etadi, ajratadi, topadi (xatoni) kabilar.

Zamonaviy ta'lim sharoitida bo'lajak mutaxassislar-da kasbiy malakalarni shakllantirish ularning mustaqil o'rganish, muammoni hal etish, va ijodiy yondashish qobiliyatlarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Ushbu xususiyatlarga ta'lim oluvchilarning mustakil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish va bilim olishdagi faoliyatini faollashtirish orqali erishiladi [2,7,9].

Ta'lim oluvchi mustaqil va ijodiy faoliyatda hodisalarni kuzatish, taqqoslash, bir-biridan farqli jihatlarini aniqlash, umumlashtirish kabi xususiyatlar orqali ko'zlangan maqsadiga erishishi mumkin. Demak fanlarni o'qitishda ham ta'lim oluvchilarning bilim olish va o'rganish faoliyati o'z-o'zidan faollashmaydi, u eng avvalo aqliy va ongli munosabat natijasida yuzaga keladi.

Bugungi kunda oliy tibbiy ta'limda o'qitish-bu an'anaviy **o'qitish** bo'lib, u **o'qituvchiga**, uning talabarlari, muammoga qarashlariga asoslangan. Ayni vaqtda o'qish **o'quvchiga mo'ljallangan** va u o'quvchiga bog'liq bo'lishi lozim. Hozirgi kunda qo'llanilayotgan va tavsiya qilinayotgan o'qitish uslubi bilimlarni standartlashtirishga yordam bersa, kichik guruhlarda ishlash malakasini qo'llash esa, o'qishga yondashuvni individuallashtirish imkonini beradi. Kichik guruhlarda o'qitish mustaqil o'qish ko'nikmasini rivojlantirishga yordam beradi. Universitetning asosiy maqsadlaridan biri –mustaqil o'qishga yo'naltirilgan kadrlarni yetishtirishdir. Mustaqil o'qish, har bir talaba o'zi qanday yaxshi qabul qilsa va tushunsa, shunday usulda bilim olish imkonini beradi. Mustaqil o'qishni kuchaytirish asosida talabalarning

yangi bilim va ko'nikmalarni egallash motivatsiyasi yotadi [6].

Faol o'qishga asoslangan dasturni qanday ishlab chiqish mumkin?

1. Ta'lim dasturi mukammal ishlab chiqilgan bo'lishi kerak
2. Talabalarning o'ziga mo'ljallangan ta'lim taktikasini ishlab chiqish kerak
3. Ham talaba, ham o'qituvchi tomonidan beriladigan baholashga qaratilgan bo'lishi kerak.

Dunyoning ilg'or universitetlarida talabalarni o'qitishning tan olingan usuli bu shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalari orqali o'qitishdir. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalariga Muammoli ta'lim, Modul ta'limi, Dasturiy ta'lim, Rivojlantiruvchi ta'lim, O'yin texnologiyalari, Interfaol ta'lim, Hamkorlik ta'limi, Tabaqalashtirilgan ta'lim, Kompyuter ta'limi, Masofaviy ta'lim, Individual ta'lim, Innovatsion ta'lim kiradi.

Muammoli ta'limda muammoli vaziyatlarni hal qilish metodi faol qo'llaniladi. Muammoli vaziyatlarni hal qilishda bahs-munozaralardan foydalaniladi. Bunda, ayniqsa, kichik guruhlarda ishlash samarali kechadi. Mazkur usulni qo'llash orqali o'quvchi, talabalar ma'lum muammoni hal qilishda bir necha variantlarni ilgari surish, ularning amaliy qiymatini baholash, ilgari surilgan muqobil variantlar orasidan eng maqbulini tanlash malakalarini o'zlashtiradilar.

Modul ta'limi (lotinchadan "modulus" – kichik o'lcham, ya'ni umumiy o'quv materialining alohida yoki fikran ajratilgan tarkibiy qismi) dan o'quvchilarning mustaqil ta'lim olishlarini yo'lga qo'yish, ularni ma'lum o'quv materiallari bilan ta'minlash, ularning ta'limiy faoliyati yuzasidan monitoringni tashkil etishda foydalaniladi. Uni qo'llashda beriladigan yaxlit o'quv materialli blok (alohida ajratilgan qism)larda 1-blok, 2-blok va hokazo tarzida taqdim etiladi

Dasturiy ta'limning o'ziga xos jihati o'qitishning o'quvchilar ehtiyojlari, qiziqishlari, bilimlari, dunyoqarashlari hamda o'quv fanining imkoniyatlari, o'quvchi-

lar tomonidan o'quv materiallarini o'zlashtirishda duch kelinayotgan muammolarni inobatga olgan holda tashkil etilishi bilan belgilanadi. Uzluksiz ta'lim jarayonida dasturiy ta'limni qo'llashda pedagoglar tomonidan mualliflik dasturlarining ishlab chiqilishi ahamiyatlidir. Ular mashg'ulotlarning rang-barang bo'lishini ta'minlaydi, ta'lim muassasasining imkoniyatlarini inobatga olgan holda ishlab chiqiladi.

Rivojlantiruvchi ta'lim o'quvchilarning ichki imkoniyatlari oshirish va ularni ro'yobga chiqarishga yo'naltiriladi. Ushbu ta'limda, ko'proq treninglar va taqdimotlardan foydalaniladi. Treninglar o'quvchilarda muayyan bilimlarni puxta o'zlashtirish, ularni amaliyotda samarali qo'llay olishga doir ko'nikma-malakalarni shakllantirishga, bu jarayonda ularning mavjud imkoniyatlarini to'la ro'yobga chiqarishga yordam beradi. Mazkur metod ta'lim oluvchilarda o'quv faoliyatini tashkil etishga ijodiy yondashish, o'z ustida ishlash, mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini ham rivojlantirishga yordam beradi.

O'yin texnologiyalari ta'lim amaliyotida rolli va ish-bilarmonlik o'yinlaridan foydalanishni anglatadi. Ular o'quvchilarni muayyan jarayonga tayyorlash, ma'lum hayotiy voqelik, hodisalar jarayonida bevosita ishtirok etish uchun ko'nikma-malakalarni hosil qilishga xizmat qiladi. Ta'lim jarayoni ishtirokchilari sifatida turli rollarni bajarish talabalarga pedagogik faoliyat mazmuni bilan yaqindan tanishish imkoniyatini yaratasa, o'quvchilarga ma'lum faoliyatni samarali tashkil etishga ham nazariy, ham amaliy, eng muhimi, ruhiy jihatdan tayyorlanishga yordam beradi.

Interfaol ta'lim (lot. "inter" – o'zaro) bugungi kunda keng ommalashgan ta'lim turlaridan biri sanaladi. Mazkur ta'lim turi o'qituvchi, o'quvchi va o'quvchilar guruhi o'rtasida yuzaga keladigan hamkorlik, qizg'in bahs-munozalar, o'zaro fikr almashish asosida tashkil etiladi, ularda erkin fikrlash, shaxsiy qarashlarini ikkilanmay bayon etish, muammoli vaziyatlarda yechimlarni birgalikda izlash, o'quv materiallarini o'zlashtirishda o'quvchilarning o'zaro yaqinliklarini yuzaga keltirish, o'qituvchi va o'quvchining bir-birlarini hurmat qilishlari, tushunishlari, qo'llashlari, ruhiy birlikka erishishlari bilan tavsiflanadi.

Hamkorlik ta'limi pedagog va o'quvchi (talaba) larning ta'limiy faoliyat jarayonida birgalikda rivojlanishlari, bir-birlarini tushuna olishlari, bir-birlariga nisbatan yaqinlikni his qilishlari, faoliyat bosqichlari va ularda erishilgan natijalarni hamkorlikda tahlil qilishdan iborat bo'lib, ilg'or, rivojlantiruvchi g'oyalarni o'zida aks ettirishi bilan alohida ahamiyat kasb etadi. Hamkorlik ta'limining asosiy g'oyasi o'quv topshiriqlarini birgalikda bajarish hamda birgalikda ta'lim olishni nazarda tutadi.

Tabaqalashtirilgan ta'limdan uzluksiz ta'lim tizimida samarali foydalanish o'quvchi, talabalarining shaxsiy layoqatlari, qiziqishlari, qobiliyatlarini aniqlash asosida ularga turli o'zlashtirish darajalari bo'yicha, biroq, davlat ta'lim standartlari va o'quv dasturi talablaridan kam bo'lmagan hajmdagi materiallarning berilishini anglatadi.

Masofaviy ta'lim (lot. "distantia" – masofadan foydalanish) o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi to'g'ridan-to'g'ri masofadan o'qitish imkonini yaratadigan zamonaviy axborot va telekommunikatsion texnologiyalar

lardan foydalanish bo'lib, unga ko'ra ta'lim jarayoni yangi axborot texnologiyalar, multimediya tizimi yordamida tashkil etiladi. U o'quv fanlari bo'yicha o'zlashtirish samaradorligini ta'minlash; idrok etish qobiliyatini rivojlantirish kabi imkoniyatlariga ega. Kompyuter ta'limi masofaviy ta'limning o'ziga xos turi sanaladi.

Individual ta'lim o'z mohiyatiga ko'ra shaxs tomonidan uning uchun qulay bo'lgan vaqt, makon va ma'lum muddatda muayyan dastur asosida bilim olinishini ta'minlaydi. Ushbu ta'lim vaqtni iqtisod qilish, ortiqcha kuch va mablag' sarflanmaslik, maqbul dastur, vaqt va makonni tanlash imkoniyatini yaratadi. Uning keng ommalashgan shakli repetitorlik ta'limidir. Repetitorlik ta'limi (lot. "repetitor" – orqaga qaytarishni talab qiluvchi; takrorlovchi) – bu ta'limda o'quvchiga ma'lum bir o'quv fani yoki kursi bo'yicha chuqur bilimlarni berish maqsadida tashkil etiladigan pulli qo'shimcha ta'lim turi sanaladi.

Mustaqil ta'lim olingan bilim, ko'nikma, malakalarni mustahkamlash, qo'shimcha ma'lumot yoki materialni mustaqil o'rganish maqsadida tashkil etiladi. Mustaqil ta'limning afzalligi o'quvchilar bilimlarni o'zlari uchun qulay bo'lgan sharoit va vaqtda o'zlashtira oladilar. Bugungi kunda mustaqil ta'lim olish uchun keng imkoniyatlar mavjud. O'quvchi mavjud nashr ishlari (o'quv, ilmiy, ilmiy-ommabop va ommabop asarlar), Internet, ommaviy axborot vositalari tomonidan taqdim etilayotgan materiallar yordamida o'z bilim, ko'nikma-malakalarini mustahkamlash imkoniyatiga ega.

Innovatsion ta'lim (ing. "innovation" – yangilik kiritish, ixtiro) o'quvchida yangi g'oya, me'yor, qoidalarni yaratish, o'zgaralar tomonidan yaratilgan ilg'or g'oyalarni qabul qilishga oid sifat, malakalarni shakllantirish imkoniyatini beradi. Mazkur tushuncha 1979 yilda Rim klubida "Ta'lim olishning chegarasi yo'q" ("Net predelov obucheniyu") mavzusidagi ma'ruzada tilga olingan. Uzluksiz ta'limda innovatsion ta'limdan foydalanish o'quvchilarni ta'lim sohalarida yangiliklarni yaratish, ilg'or g'oyalarni asoslash, amaliyotga samarali tatbiq etishga tayyorlaydi.

Har qanday ta'limning maqsadi – ta'lim oluvchilarda bilim, ko'nikmalar va malakalarni shakllantirishdan iboratdir. Shuning uchun, ta'lim usuli, vositasi va shaklini tanlashda eng asosiy omil bo'lib aniq o'quv mashg'ulotining maqsadi va vazifasi xizmat qiladi [1,3,4].

Ta'lim vositalariga quyidagilar kiradi:

Kommunikativ vositalar: *Pedagog nutqi* (savodli, so'z boyligi, obrazliligi); *Nutq texnikasi*: intonatsiya, tembr, temp, diapazon, diksiya, pauza, ton (ohang); *Verbal ta'sir* – so'z orqali; *Noverbal ta'sir* – so'zsiz (mimika, pantomimika, jestlar, vizual kontakt);

Ko'rgazmali vositalar: rasmlar, ilustrasiyalar, sxemalar, plakatlari, diagrammalar

Didaktik vositalar: Darsliklar, O'quv qo'llanmalar, Uslubiy qo'llanmalar, Tarqatma materiallar, Kartochkalar

Texnik vositalar: Kompyuter, Planshet, Telefon, Videoproektor, Ekran, Slayd-taqdimot, Audio va videomateriallar, Multimediyalar Trenajyorlar Doska (oddiy, markerli, flipchart); Laboratoriya uskunalar, jihozlar, asboblari, anjomlar, simulyatorlar.

Hozirgi pedagogika amaliyotida ta'lim shakllarining 10 dan ortiq turlari mavjudligi e'tirof etiladi. Ushbu ta'lim shakllarini ta'lim jarayoniga tatbiq etishda turli yondashuvlar va usullar mavjud. Ammo bugungi zamonaviy ta'lim talabalarini ta'lim jarayonidagi faolligini oshirishga qaratilgan faol shakllarni qo'llashni talab etadi [9,10].

Shuni e'tiborga olish kerakki, faol o'qitish shaklini tanlash nafaqat ta'lim maqsadiga, balki o'quv material mazmuniga ham bog'liq bo'ladi. Faol ta'lim shakllarini maqsadli yo'naltirilgan tanlash belgilangan o'quv maqsadga erishishni kafolatlaydi.

Faol usulni tanlashda uning samaradorlik darajasi e'tiborga olish ham ahamiyatga ega. O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, o'quv material og'zaki bayon etilganda talabalar ma'lumotning 5-10% ni eslab qoladilar. O'quv adabiyotlaridan mustaqil o'qish, ma'lumotning 10-15% ni, ko'rgazmali materiallar esa ma'lumotlarning 20-25% ni o'zlashtirishga imkon beradi. Amaliy usullar eng samarali usul hisoblanib, talabalar ongida ma'lumotning 75%i saqlanib qoladi. Lekin, o'quv-materiallarini talabalar tomonidan mustaqil o'rganish, amaliy mashg'ulotlarini mustaqil bajarish metodlari undan ham samaraliroq hisoblanadi, bunda 90% bilim o'zlashtirildi va ko'nikma shakllanadi. Demak, talabalarini mustaqil o'rganish, izlanish, muammolarni mustaqil yechish, amaliy ko'nikmalarni egallashga yo'naltirilgan innovatsion usullarni qo'llash yaxshi samara beradi.

O'qitish jarayonida guruhdagi talabalar soni muhim ahamiyatga ega. Agar guruhda talabalar ko'pchilik bo'lmasa, eng faol metoddan foydalanib, o'qitishni tashkil etish mumkin. Agar talabalar ko'p bo'lsa, faol metodlardan foydalanish yaxshi natija bermasligi mumkin. Talabalarining har biri bilan ishlash uchun vaqt yetishmaydi.

Ba'zi faol metodlarni qo'llashda alohida sharoitlar talab qilinmaydi, ammo maxsus o'quv-moddiy sharoitlar talab qiladigan faol metodlardan foydalanmoqchi bo'lsak, u holda didaktik ta'minotni amalga oshirishimiz kerak. Ta'lim shakllarini tanlashda o'quv guruhidagi ta'lim oluvchilarning soni muhim ahamiyatga ega. Katta guruhlar uchun o'quv materialini og'zaki bayon qilish usullari (ma'ruza, hikoya, tushuntirish) ko'proq mos keladi.

O'qitishning innovatsion usullarini tanlashda ta'lim oluvchilarning o'quv imkoniyatlarini hisobga olish juda muhim: yoshi, tayyorgarlik darajasi, hamda jamoadagi o'zaro munosabatlarining o'ziga xosligini, talabalarining o'z-o'zini boshqarish qobiliyatini e'tiborga olish muhimdir. Dasturning yoki o'quv kursi mavzularining davomiyligi tabiiyki, ta'lim usulini tanlashga ta'sir ko'rsatadi. Ularning ba'zilari talabalarini tayyorlashga qancha ko'p vaqt talab qilsa, bu faoliyatni bajarilishiga ham shuncha vaqt talab qiladi. Ta'lim muddati shunchalik chegaralangan bo'lishi mumkinki, ko'p vaqt talab qiladigan metodni siz o'ylaganchalik tez-tez ishlatish imkonini bermaydi, bu holda bu metodlarni faqat maqsadga muvofiqroq joylarda qo'llashingiz mumkin.

Vaqt – u yoki bu usulni amalga oshirishga ketgan mehnatingiz nuqtai nazaridan muhim omil his-

oblanadi. Ba'zi metodlar sizdan boshqalarga nisbatan ko'proq tayyorgarlikni talab qiladi. Shuning uchun bunday usullarni qo'llashni rejalashtirayotib, siz faoliyatni tashkil qilishning ushbu metodini amalga oshirishni tayyorlashga vaqt va kuch yetarli, deb o'zingizga savol berishingiz kerak. Ba'zi metodlarni qo'llashda alohida sharoitlar talab qilinmaydi: kompyuter, maxsus kompyuter dasturlari, magnit doskasi, maxsus jihozlangan xona. Agar siz, maxsus o'quv-moddiy sharoitlar talab qiladigan metodlardan foydalanmoqchi bo'lsangiz, ularning yetarli ekanligiga ishonch hosil qilishingiz kerak. Usullarni tanlashning asosiy qoidasi bu – belgilangan maqsadga erishishga yo'naltirilgan mavzuga mos, yuqori natija beradigan tejankor usulni tanlashdan iborat.

Ta'lim texnologiyasini loyihalashda usulni ongli, to'g'ri tanlash va uning imkoniyatlarini ko'ra bilish kerak, buning uchun esa quyidagi omillarni e'tiborga olish lozim [6,8]:

- Maqsadni belgilash;
- Mavzu, uning hajmi, murakkabligini aniqlash;
- Talabalarining o'quv imkoniyatlari o'rganish;
- Vaqt sarfini nazarda tutish;
- Ta'lim vositalarini to'g'ri tanlash;
- Talabalar sonini inobatga olish;
- O'qituvchining bilimdonligi va shaxsiy sifatleri.

Xulosa

Shaxs (talabaga)ga yo'naltirilgan ta'limda ta'lim oluvchilar o'quv materialini o'rganish muhimligini ongli ravishda tushunib yetishlari, shuningdek samarali o'zlashtirish uchun ularda xohish-istak, qiziqish va ishonch bo'lishi kerak.

Talabaga yo'naltirilgan ta'limda o'zlashtirilgan bilim, egallangan ko'nikma va malakalar mazmunan tizimli va mantiqan tugallangan tarzda shakllantirilib turli vaziyatlarda qo'llash va ta'lim oluvchilarni mustaqil o'rganish qobiliyatlarini rivojlantirish imkonini beradi.

Adabiyotlar

1. Azizxo'jaeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat – T., 2006.
2. Ibragimova G.N. Oliy ta'lim tizimida interfaol texnologiyalar vositasida talabardagi ijodiy fikrlashni rivojlantirish/ / Zamonaviy ta'lim jurnali, 2017 №5, 33-37 betlar
3. Ishmuhamedov R., Yuldashev M. Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar. –T., 2014
4. Qosimova Z. Ta'lim texnologiyalari. –T.: Tafakkur qanoti, 2014.
5. Qosimova Z.X. Oliy ta'limda bo'lajak aktyorlarni tayyorlashda innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash // Zamonaviy ta'lim jurnali, 2017 №4, 30-36 betlar
6. Mamatqulov B.M. Avezova G.S. Maxsus fanlarni o'qitish uslubiyoti // Darslik-Toshkent 2019, 301 b
7. Mirsolieva M., Ibragimova G. Ta'lim texnologiyalari va pedagogik mahorat. –T., 2015.
8. Najmutdinova D.Q. va boshq. Muammoga asoslangan o'qitish. Uslubiy qo'llanma. Toshkent 2010. 24 bet
9. Ro'zieva D., Usmonboeva M., Holiqova Z. Interfaol metodlar: mohiyati va qo'llanilishi / Metod.qo'll. – T.: Nizomiy nomli DTPU, 2013. – 115 b.
10. Tolipov O., Usmonboeva M. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Fan, 2005.

СОДЕРЖАНИЕ	
<i>Абдуллаева Р.М. ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ РУССКОГО ЯЗЫКА В ЯЗЫКОВОМ ОБРАЗОВАНИИ МЕДИЦИНСКИХ ВУЗОВ УЗБЕКИСТАНА</i>	4
<i>Avilova K.X. THE ROLE OF SPEECH IN THE FORMATION OF SCIENTIFIC LANGUAGE AND MEDICAL TERMS</i>	9
<i>Akramova Z.Sh. LINGUODIDACTIC BASES OF PREPARING STUDENTS FOR INTERCULTURAL COMMUNICATION IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING</i>	12
<i>Akhmadaliev Sh.Sh. USING VIRTUAL REALITY IN MEDICAL EDUCATION</i>	15
<i>Ахмедов Х.С. ОИЛАВИЙ ШИФОКОРНИ ТАЙЁРЛАШ ЖАРАЁНИДА ИННОВАЦИОН-АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ ЎРНИ</i>	17
<i>Axmedova M.E. CREATION OF INDEPENDENT OPPORTUNITY OF PHILOLOGICAL EDUCATION TRAILER OF TEACHING ON THE BASIS OF CREDIT-MODULE SYSTEM</i>	22
<i>Axmedova M.E., Davlatova A.A. THE IMPORTANCE OF INTERACTIVE TASKS AND THEIR SYSTEMATIZATION IN PHILOLOGICAL EDUCATION</i>	25
<i>Ashurov Z.Sh., Talipova N.Sh., Yadgarova N.F. TIBBIYOT SOHASIDA MASOFAVIY TA'LIM MUAMMOLARI VA YECHIMLARI</i>	30
<i>Бахридинов Ш.С. ОВҚАТЛАНИШ ГИГИЕНАСИ ФАНИДАН ҚАРИЯЛАРНИ РАЦИОНАЛ ОВҚАТЛАНИШ МАВЗУСИ ЎРГАТУВЧИ ДАСТУРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ</i>	32
<i>Билалов Э.Н., Орипов О.И., Билалов Б.Э., Оралов Б.А., Миркомилев Э.М. МОБИЛЬНЫЕ ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРИ ОБУЧЕНИИ ОФТАЛЬМОЛОГИИ В МЕДИЦИНСКИХ ВУЗАХ</i>	34
<i>Гадаев А.Г., Абдурахимова Л.А. ТИББИЙ ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ИННОВАЦИОН ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ</i>	37
<i>Dadabayeva R.K., Zakirkhodjaev R.A. SIMULATION EDUCATION IS AN OPPORTUNITY FOR OBJECTIVE ASSESSMENT</i>	41
<i>Djampulatova N. WAYS TO IMPROVE COMMUNICATIVE COMPETENCE IN ENGLISH IN CREATING AN INTEGRATIVE LEARNING ENVIRONMENT</i>	43
<i>Жураев А.Х., Ташходжаева П.Б., Мухаммедова О.А. ПРЕПОДАВАНИЕ МЕДИЦИНСКОГО АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА (НА ПРИМЕРЕ TESOL МЕТОДИКИ)</i>	50
<i>Ирискулов Б.У., Турсунходжаева Л.Т. ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА КОГНИТИВНЫЕ ФУНКЦИИ И СПОСОБНОСТЬ К ОБОБЩЕНИЮ У СТУДЕНТОВ-МЕДИКОВ</i>	56
<i>Ли М.В. ПРОВЕДЕНИЕ МАСТЕР-КЛАССА ПО ДОЗИМЕТРИЧЕСКОМУ АУДИТУ ПРИ ПОДДЕРЖКЕ МАГАТЭ</i>	59
<i>Mamatqulov B.M., Avezova G.S. OLIY TA'LIMDA SHAXSGA YO'NALTIRILGAN TA'LIM USULLARI, VOSITALARI VA SHAKLLARI</i>	65
<i>Миртазаев О.М., Матназарова Г.С., Саидкасимова Н.С. ЭПИДЕМИОЛОГИЯ ФАНИНИ ЎҚИТИШНИНГ НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ</i>	69
<i>Najmutdinova D.K., Juraeva G.T. AKUSHERLIK VA GINEKOLOGIYADA KLINIK KO'NIKMALARNI O'ZLASHTIRISHGA INNOVATSION YONDASHUVLAR</i>	72
<i>Норкулов С.Д., Атамуратова Ф.С. ДИАЛОГОВАЯ ТЕХНОЛОГИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ</i>	74
<i>Рахмонова Г.Э., Тешаев О.Р. COVID-19 ПАНДЕМИЯСИ ДАВРИДА ОНЛАЙН МАШҒУЛОТЛАРНИ ТАШКИЛ ЭТИШ САМАРАДОРЛИГИ ВА НАТИЖАЛАРИ</i>	77
<i>Ruziboev S.A., Amonov Kh.R. COMPARATIVE ANALYSIS OF TREATMENT RESULTS IN PATIENTS WITH DAMAGE TO DUENUM IN DIFFERENT SURGICAL TACTICS</i>	80
<i>Саломова Ф.И., Ахмадалиева Н.О., Садуллаева Х.А. «ТИББИЙ ПРОФИЛАКТИКА ИШИ» ТАЪЛИМ ЙЎНАЛИШИДА МАСОФАВИЙ ЎҚИТИШ: ТАЖРИБА, МУАММО ВА ИСТИҚБОЛ</i>	86
<i>Sindarov O.Kh., Shavkidinova D.Sh. HUMANITIES IN MEDICAL EDUCATION</i>	91
<i>Tashpulatova D.Kh. PRAGMATIC APHORISMS IN UZBEK AND ENGLISH FEATURE AND THE PRINCIPLES OF THEIR TRANSMISSION IN THE CORPUS</i>	94
<i>Tashxodjayeva P.B., Akramova Z.Sh. TEACHING PROFESSIONAL COMPETENCE TO MEDICAL STUDENTS THROUGH INTEGRATIVE APPROACH</i>	96

<i>Khakimov M.Sh., Matkuliev U.I., Ashurov Sh.E., Sattarov O.T., Dekhkonov J.K. TREATMENT OF ACUTE EROSION-ULCERATIVE GASTRODUODENAL BLEEDING</i>	98
<i>Khakimov M.Sh., Karimov R.A., Jasmin Sabanovic, Karim Belhaj, Bijendra Patel INTRAOPERATIVE REASONS FOR CONVERSION OF LAPAROSCOPIC CHOLECYSTECTOMY TO OPEN SURGERY (SYSTEMATIC REVIEW)</i>	103
<i>Khakimov M.Sh., Karimov R.A., Murodov A.M. MODERN ADVANCES IN THE DIAGNOSIS OF ACUTE CALCULOUS CHOLECYSTITIS (A LITERATURE REVIEW)</i>	109
<i>Khujaakhmatova K. MODERN INNOVATIONS AND METHODS IN ESP FOR ENHANCING PROFESSIONAL SKILLS BASED ON MEDICINE</i>	114
<i>Шадманов А.К., Халматова Б.Т. РОЛЬ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ В СИСТЕМЕ ПОДГОТОВКИ МЕДИЦИНСКИХ КАДРОВ</i>	116